

POGÁNY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017

TARTALOMJEGYZÉK

1.	Bevezetés	5.	oldal
2.	Pogány bemutatása	6.	oldal
3.	Örökségünk	10.	oldal
4.	Eltérő karakterű területek lehatárolása	17.	oldal
5.	Meghatározó karakterű területek	18.	oldal
5.1	Öregfalu	19.	oldal
	Útmutató, ajánlások	20.	oldal
5.2	Öregfalu peremterületei	26.	oldal
	Útmutató, ajánlások	28.	oldal
5.3	Újfalu	30.	oldal
	Útmutató, ajánlások	33.	oldal
5.4	Kertvárosias területek	35.	oldal
	Útmutató, ajánlások	38.	oldal
5.5	Kertes területek	39.	oldal
5.6	Tájképvédelmi, természetközeli területek	42.	oldal
6.	Eltérő karakterű területek	43.	oldal
	Külterületi beépítések	44.	oldal
7.	Közterületek, kertek	47.	oldal
8.	Jó példák – épületek, részletek	52.	oldal
9.	Jó példák – sajátos építmények, reklámok	57.	oldal

1. BEVEZETÉS

Mitől szép egy település?

Mitől érezzük jól magunkat némelyikben, és miért rettent el egy másik?

Elsősorban a rend és a harmónia az, ami a legfontosabb!

Otthonunkban természetes, hogy a rendetlenséget nem szeretjük, és a tárgyakat, amelyekkel berendezkedünk, amelyekkel körül vesszük magunkat, úgy választjuk ki, hogy összhangban legyenek egymással. Ha egy-egy új bútort veszünk, vagy a régi ülőgarnitúra huzatát kicseréljük, vigyázunk rá, hogy a megmaradó bútorok hatását ne rontsa, hogy a lakás összehatása egységes maradjon.

Ugyanígy kell vigyázni településünkre is. Rendben és tisztán kell tartani, ami szép benne, azt megőrizni, ami elavult, megöregedett, vagy már nem tetszik, azt okosan kicserélni, átalakítani vagy felújítani, hogy az összkép jobb és szebb legyen, mint volt.

Ez a kézikönyv segítség szeretne lenni ebben.

Pogány bemutatásával, értékeinek, jellegzetességeinek megismertetésével feltárja az épített környezet megőrzendő szépségeit, ajánlásaival, és a jó példák bemutatásával pedig segíti az olvasót, hogy olyan házat tudjon építeni vagy újjáépíteni, ami büszkeséggel töltheti el, ami illeszkedik a falu képéhez, sőt, azt jó ízléssel még jobbá teszi.

Ezek az ajánlások nem kötelezőek, céljuk nem az uniformizálás, hanem a valós értékek megismertetésével a település karakteréhez illő választási lehetőségek bemutatása.

A kézikönyv nincs mereven befejezve, lezárva, nyitott a folyamatos változásra, ahogy a település története is mindig továbbíródik. Ha jó új példák születnek, azok is belekerülhetnek, hogy büszke lehessen rájuk építetőjük, tervezőjük, kivitelezőjük – és az egész falu.

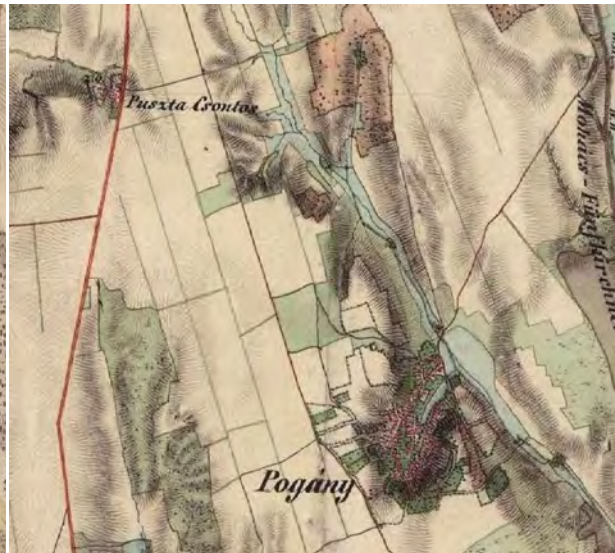
2. POGÁNY BEMUTATÁSA

Baranya megyében, Pécestől mindössze tíz kilométerre, patak völgybe bújó kicsi falu volt Pogány, a Pécsi Püspökség birtoka. A török veszedelem alatt teljesen elpusztult, nem maradtak lakói. Radonay Mátyás pécsi püspök nagy igyekezettel szorgalmazta birtokaikon a katolikus horvátok letelepítését, hogy erősítse a katolikusok arányát a török uralom alatt református hitre tért népességgel szemben. Így kerültek Pogányba is a 17. század végén a katolikus horvátok, és lett az újjáépült falu bosnyák település.

A püspökség jobbágyaiként is őrizték hagyományos életmódjukat, inkább pásztorkodók, mint földművelők voltak. 1848, a jobbágyszabadság után is kezdetlegesebben művelték földjeiket, a kevés jövedelemből egyre nehezebben éltek. Ebben az időben kezdtek szorgos német telepesek felvásárolni földjeiket. Somogyból, Tolnából érkeztek főként a földre éhes sváb családok. Elég gyorsan növekedett számuk, s ez bizonyos feszültséggel járhatott, mert hamarosan az evangélikus németek kéréssel fordultak a megyéhez a katolikus horvátok rajtuk elkövetett kihágásainak megakadályozása végett.

Első katonai felmérés 1700-as évek vége

Második katonai felmérés 1800-as évek

Katonai felmérés 1941

A németektől aztán a horvátok is megtanulták a fortélyokat, és később már nem maradtak le a munkában, szorgalmasan vitték mind a pécsi piacra áruikat, híres volt a zöldségük, gyümölcsük, a filoxéravészig boruk is, amit a szőlőhegyen egymás mellett álló pincéikben érleltek. Az ellentétek simultak, de meg nem szűntek közöttük, és a II. világháború alatt a Volskbund szervezések idején újra fellángoltak. A németek közül sok fiataalt beléptettek, és sokat be is soroztak. A háború után kevesen maradtak falujukban, sokuk elmenekült, sokakat kitelepítettek, házaikba magyar menekültek költöztek, földjeiket a püspökségével együtt szétosztották. Később aztán kezdtek visszaszivárogni, a dolgoz, szorgalmas, a mezőgazdaságot magas színvonalra emelő gazdák nagyon hiányoztak. Az első vegyes – horvát-német – házasságok ekkor kötöttek. A három nemzetiséget végül a közös sors, a termelőszövetkezetesítés békítette végleg össze. Együtt kellett már dolgozniuk, együtt sírtak, együtt nevettek. De ma is őrzik hagyományaikat, az újonnan jövők pedig nagy örömmel csatlakoznak ünnepeikhez.

Pogány térképe 1865-ből

Az Ősi Pogány a Pogányi-vízfolyás egy kicsiny mellékága völgyének két oldalán fekvő halmazfalú volt, vagyis házai rendszertelenül állók, telkei szabálytalan alakúak, utcái rövidek és zegzugosak. Megközelíteni a 3 km-re lévő Pécsudvard felől lehetett, ott volt a vasútállomás is. Ennek a régi útnak a nyoma sem maradt már meg, a Pécs és Harkány közötti országút 19. század közepi megépülése után arrafelé vezetett minden. A településmag régi utcahálózatát a mai napig is megtartotta a falu, de az elzártság megszűntével megindult fejlődése. Új utca nyílt, a Pécsi út, ahol a nagyobb telkeken módos portákat emeltek, komoly állattartó épületekkel. A buszközlekedés Pécs felé a végre leaszfaltozott bekötőúton 1968-ban indult meg, ez újabb lendületet adott a falunak, és hiába minősítették a megyei fejlesztési tervek elsorvasztandónak, Pogány nem hagyta magát. A termelőszövetkezet jól gazdálkodott, de a jövedelem

javát a háztáji adta, ebből futotta arra, hogy új házat építsenek a gyerekek Új-Pogányban. Egyenes, tág utcákban, kicsi, szabályos telkeken először típustervekből, de

ma már jó építészek tervei alapján önálló, kertvárosias falurész alakult ki, sok zölddel, szép kertekkel. Számos pécsi is letelepedett itt, közel a városhoz, mégis falun.

Pogány fejlődik, lélekszáma most is növekszik, a gyerekeknek iskola, óvoda, bölcsőde, játszótér épült, a felnőtteknek sportpálya, polgármesteri hivatal, művelődési ház, gyógyszertár, az időseknek evangélikus szeretetotthon. A falu széléről mára a település közepére került temetőben 1991-ben megépült végre a katolikus templom, és tavaly óta a Szent Márton kert is itt díszlik.

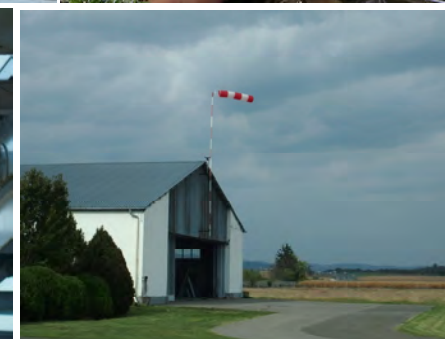

Vonzó célpontja a baranyai horgászoknak a pogányi horgásztó. A Pogány-Villányi vízfolyást 1972-ben rekesztették el a völgyzáró gáttal. A 12,5 hektáros tavon rendszeresek a horgászversenyek, vízből kapitális harcsákat, pontyokat, amurokat is ki lehet fogni. Nyaranta horgásztáborokat szerveznek a gyerekeknek, a vízben álló stégen pedig hangversenyek szórakoztatják a közönséget.

1956-ban költöztették az Uránvárosi építkezések miatt a pécsi repülőtér Pogányba. 2003-ban adták át az 1500 méteres új kifutópályát, amelytől a polgári légiforgalom fellendülését várták. 2012 óta nincs rendszeres repülőjárat, a ma használt gépeknek már nem elegendő a hossza.

3. ÖRÖKSÉGÜNK

Országosan védett műemlék nincsen Pogányban, de helyi közösségünk sok emléket tart védelemre méltónak, és ezek megóvását erejétől függően támogatja is.

Az öregfalu utcahálózata, a telekosztások jellege, az épületek elhelyezése megőrzendő értékünk, vigyáznunk kell, hogy arculata minél jobban megmaradjon. Sok lakóház is áll még a régiek közül, egytraktusos, oromfalas, nyeregtetős, cserépfedésű épületek, két fő típusuk különböztethető meg. Az egyik kisebb, alacsonyabb, csak túlnyúló eresszel fedett, keskeny tornácú, díztelen utcai homlokzatú; a másik szélesebb és magasabb tömegű, az udvari homlokzat előtt végigfutó, oszlopos tornáccal, vakolt tagozatokkal díszített utcai homlokzatán nagyobb ablakkal.

A kis bosnyák házak keskeny tornácait legfeljebb faoszlopok támasztották alá, de általában csak a homlokzati falon, a tornácra vezető bejárat mellett volt egyetlen oszlop.

A nagyobb német házak széles tornácának vakolt mennyezetű födémét négyzet keresztmetszetű, téglából falazott oszlopok, és azokon egyenes gerendák tartották. Néhány esetben fordul elő, hogy a bejárat előtti oszloppár félköríves lezárású. Mellvéd nélküli és mellvédfalas tornác egyaránt előfordul.

A vakolathímes oromfalak gyönyörű példáit lehet még látni ezeken a házakon, az egyszerűbbeken csak farkasfogas oromszegély és sima főpárkány van, a gazdagabb díszítésűeken pálmaágak, csillagok, keretezett padlásablak, évszám is.

A portákhoz tartozó nyárikonyhák, kutak, kemencék és pincék – csak a németek tartották a présházakban a bort – különleges értékei a falunak.

SZAKRÁLIS EMLÉKEK

A karcsú, nyerstégla tagozatokkal kiemelt, színesre festett harangláb a falu közepén, csak gyalogosan megközelíthető domboldalon áll, az egykori iskolaépület fölött, ahol templom híján régen a szertartásokat tartották.

Az útmenti keresztek a falu ősi határainak emlékét őrzik. A határokra figyelmeztetnek most is, imádságra, vagy legalább keresztvetésre készítve az előtte elhaladókat.

TERMÉSZETI, TÁJI ÉRTÉKEK

Pogány területén a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény 1. mellékletében meghatározott tájképvédelmi terület érinti, amit térképileg az Országos Területrendezési Terv pontosít, mint tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területet. A Pogányi-vízfolyást kísérő, 600 - 1200 méter széles területsáv magában foglalja a volt zártkerteket és a belterület egy kisebb részét is. Ex lege, vagyis a törvény erejénél fogva védett természeti értékek a források.

Pogány helyi természetvédelmi rendelettel is védi természeti értékeit.

A MAI POGÁNY

A dinamikusan fejlődő település sok új középülettel gazdagodott az utóbbi évtizedekben.

A repülőtér fogadóépülete

Baldauf Gusztáv Evangélikus Szeretotthon

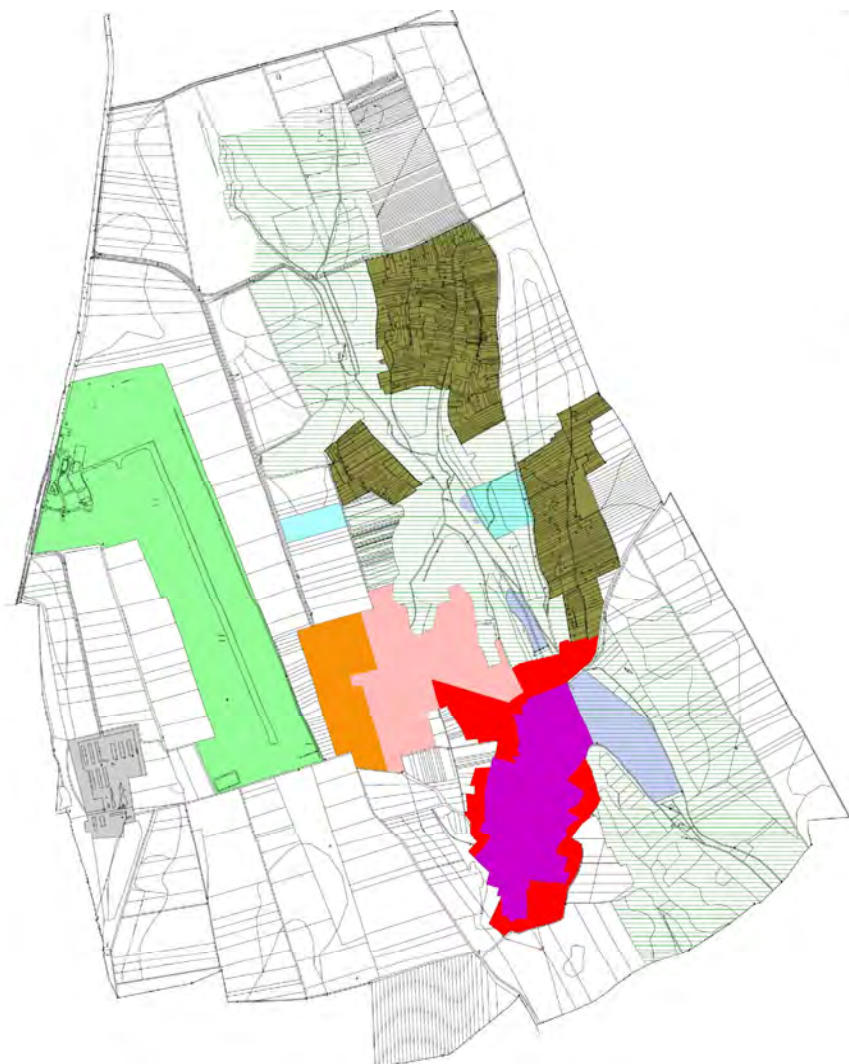

Faluház

Óvoda

4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA

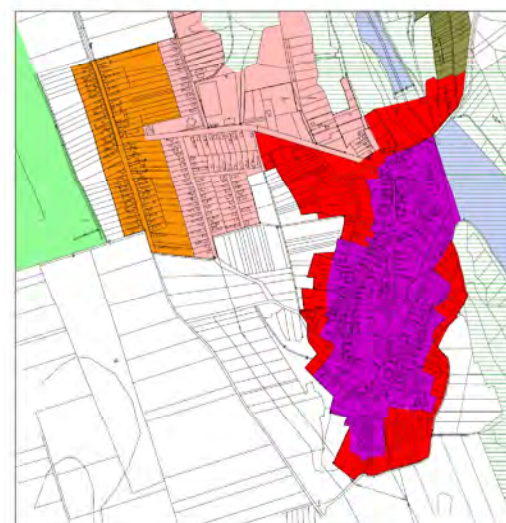

MEGHATÁROZÓ KARAKTERŰ TERÜLETEK

- ÖREGFALU
- ÖREGFALU PEREMTERÜLETEI
- ÚJFALU
- KERTVÁROSIS TERÜLETEK
- KERTEK
- TÁJKÉPVÉDELMI, TERMÉSZETKÖZELI TERÜLETEK

ELTÉRŐ KARAKTERŰ KÜLTERÜLETEK

- REKREÁCIÓS TERÜLETEK
- MAJOR
- REPÜLŐTÉR
- TÓ

4. MEGHATÁROZÓ KARAKTERŰ TERÜLETEK

4.1. ÖREGFALU

Pogány gyönyörű fekvésű ősi településmagja szelíd völgyben bújik meg, közepén kis patak folyik végig. Két íves vonalú főutcája – a Kossuth Lajos és a Rákóczi utca – a faluközpontnál találkozik, alaprajzában X alakot formázva. A Rákóczi utca átvezet a patakon, és beletorkollik a Petőfi Sándor utcába, amely a patakot követi a völgy másik oldalán. Ezeket az észak-déli irányú, kanyargós, keskeny utcákat még keskenyebb utcácskák kötik össze. Az utcák vonalvezetése és lejtése miatt is változatosak az utcaképek, de a telkek szabálytalansága, a házak nem egyforma magassága, az előkertek nem egységes mérete még változatosabbá teszik azokat.

A lakóházak egységesen az oldalhatáron állnak, azzal párhuzamos ún. hosszázás elrendezéssel, kis előkerttel, vagy előkert nélkül. A kert felé néző, hosszú homlokzat tornácos, az utcai homlokzat meghatározó eleme a két kis ablak, és a tornácra vezető fal- vagy ablaknyílás. A tetőzet utcára merőleges, oromfalas, minden esetben egyszerű nyeregtető, cserépfedéssel. A melléképületek a többnyire keskeny telkeken a lakóház után, azzal egybeépítve, szintén az oldalhatáron állnak, csak a nagyon széles telkeken találunk keresztbe fordított, a lakóházzal azonos tömegű gazdasági épületszárnyat.

ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK ÖREGFALU TERÜLETÉRE

A falurész sűrűn beépült terület, erős építészeti jellegzetességekkel. Egyértelmű cél a hagyományos településkép, az utcaképek értékeinek megőrzése az eredeti építészeti elemekkel. Új épületek építése, meglévők átépítése esetén ezeket a hagyományos értékeket megőrizve, továbbgondolva kell biztosítani a folytonosságot.

TELEPÍTÉS

Üres építési telek itt nem található, építési lehetőség jellemzően az elavult, rossz állapotú házak bontásával megüresedő telkeken adódik. Ilyen esetben már a bontás előtt próbáljuk felmérni, milyen értékei vannak az elbontandó háznak. Milyen a szerepe az utcaképben, megjelenik-e a faluképben, az alaprajzával, a magasságával hogyan illeszkedik az utcásorba?

Ha mód van rá, helyezzük az új házat a régi helyére, és igazodjunk az utcában meglévő beépítésekhez,

A helyi védelem alatt álló Öregfaluban az utcásorok házainak ritmusa van, általában nem azonos távolságra, és nem azonos előkerttel épültek, és ezek a kis szabálytalanságok utánózhatók a legnehezebben. Ezért fontos különösen, hogy a tervezéssel jó építész bízunk meg, lehetőleg olyan szakembert, akinek műemlékes tervezési gyakorlata is van.

Itt egységes, és jó ritmusú az utcakép.
A harmonikus megjelenést a növényzet mindig elősegíti.

A nagyon hátrahúzott épület megtöri a ritmust, más méretűnek tűnik a ház is. Csak kis különbség legyen az előkertek méretében, különben zavaros lesz az utcakép.

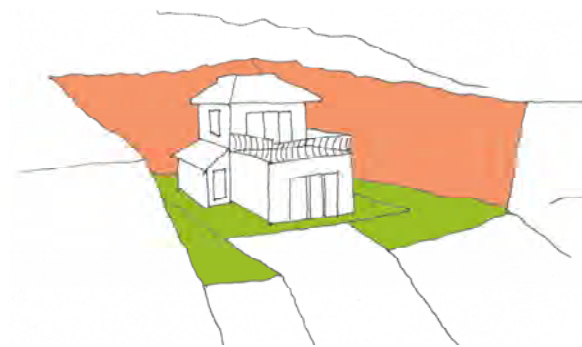
Ha meglévő épületet akarunk bővíteni, úgy tegyük, hogy az utcaképet lehetőleg ne változtassuk nagyon meg. Ne az épület szélességét, vagy magasságát növeljük meg, építsünk inkább egy keresztszárnyat. A keresztszárny szélessége se legyen több, mint a meglévő hosszházas épületé – ez általában 5-7 métert jelent – és az utcai homlokzat síkjától mérve legalább 7 méterrel húzzuk hátra, így lesz legkevésbé zavaró az utcaképben.

TEREPALAKÍTÁS

A telkek mindegyike kevésbé, vagy erősebben, de lejtős. Az épületek elhelyezése a telkek fekvése miatt jellemzően a lejtőre merőleges, ahol a ház két végpontja között jelentős szintkülönbségek adódhatnak. Ne akarjunk sík terepet kialakítani, kerüljük a bevágásokat és a terepfeltöltéseket, a házakkal alkalmazkodjunk a terephez. Az utcától emelkedő telkeken magasabb lábazattal (de 1,5-2 méternél nem nagyobb) indítható az épület, ha ennél több lenne a telék szintkülönbsége, azt épületen belüli szintemeléssel oldjuk meg. Az utcától lejtő telkeknél szintén az épületen belül oldjuk meg a telkekhez igazítást, és lépcsőzzük le a házat. Ennek megfelelően a tetőzet is kövesse lépcsősen a ház szintjeit, és ezzel a terep lejtését.

MAGASSÁG

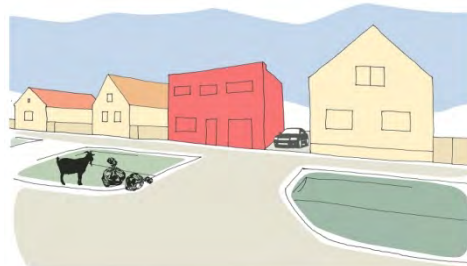
Az Öregfaluban földszintes lakóházak állnak, igazodjunk ehhez az új épületekkel is. Magasságuk ne térjen el sokkal a körülötte állóképtől. Ha a tetőtér is beépítésre kerül, vagy így akarunk bővíteni, az utcafronti épületrészen csak alacsony térdfalat alkalmazzunk, a telék hátsó részén emeljük csak nagyobbra. Az épület magasságát ne akarjuk látszatzavarral (pl. a tető lefordításával) elkendőzni.

TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSSZÖG

Az Öregfalu régi házainak tetőformája nagyon egységes, csak oromfalas, egyszerű nyeregtetős épületeket látunk. A tetők hajlásszöge kis tartományban mozog: 37 és 42 fok közötti. Az új építéseknel is ezt kövessük, ne akarjunk „mediterrán” tetőt, sátoztetőt, kontyolt tetőformát. Kifejezetten tilos lapos tetős házat építeni!

Gondoljunk rá, hogy a völgyi falu településképeben a tetők látványa a legmeghatározóbb.

TETŐHÉJAZAT, ERESZ

A tetőformánál is jobban befolyásolja a magasból a településképet a tetőhéjázat anyaga és színe. A természetes égetett agyagcserép használata javasolt, a hódfarkú, vagy az egyenes vágású kisméretű cserép. Kerülendők a mű antikolt, vagy mintás cserepek, a nagyhullámú, nagyméretű cserepek, és az egyéb anyagú fedések, mint a zindely, műpala, fémlemez.

Az ereszek kis kinyúlásúak legyenek, fél méternél jobban ne nyúljanak túl a ház illetve a tornác falánál. A tornácok sík mennyezetes, vízszintes burkolású kialakítása javasolt.

HOMLOKZATOK, ANYAGOK, SZÍNEK

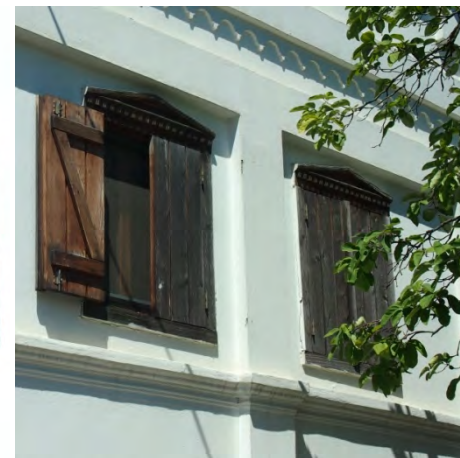
A közterületről látható homlokzatoknál ne a különbözőséget, az egyediséget keressük, hanem a falukép összhangjára törekedjünk. A jó arányok a legfontosabbak, találjuk meg az egyensúlyt a tömör felületek és a nyílások között. Nem tévedhetünk sokat, ha a hagyományos két álló ablakos homlokzati formát használjuk.

Nagy vakolt felületeket és természetes anyagokat használjunk. Kerüljük a burkolatokat, a túl nagy üvegfelületeket. A színek közül elsősorban a fehéret részesítsük előnyben, díszítésként, kiegészítésként is csak világos földszíneket használjunk.

Felújításoknál törekedjünk az eredeti nyílászárók megtartására, ha ez nem lehetséges, próbáljunk hasonlót csináltatni. Ne változtassuk meg a nyílások méretét, arányát, mert idegen lesz a háztól. Az ablakosztások elhagyása átalakítja egy homlokzat megjelenését. A jó minőségű fából készült nyílászáró szebb, és tovább tart, mint a műanyag!

Az utólag felszerelt műanyag redőnyök helyett használjunk inkább természetes anyagú spalettát, zsalugátért.

Ha utólagos hőszigetelést végzünk, ne pusztítsuk el az eredeti tagozatokat, épületedíszeket, helyezzük vissza azokat. A karakter nélküli épületeknél ilyenkor gondolhatunk a homlokzat környezetéhez illeszkedőbb átalakítására is.

KERÍTÉSEK

A kerítések fontos részei az utcaképnek. Kialakításuk változatos az Öregfaluban. A leghagyományosabb, egyszerű léckerítésből már kevés van, a faanyag szépen öregedő felületű, de nem túl tartós. A legjellegzetesebb, és leginkább ajánlott kerítéstípus az alacsony, falazott nyerstégla lábazon négyzetes keresztmetszetű 2 méter körüli magasságú téglaoszlopok közötti léc- vagy fémkerítés. A tömör kerítés használata nem jellemző, nem is lenne szerencsés, ha sok helyen megjelenne. A belátás megakadályozására használjunk inkább a kerítés belső oldalára telepített sövényt, növényzetet.

5.2. ÖREGFALU PEREMTERÜLETEI

A 18-19. századi falu a fennsíkból a patak által kivájt völgyben úgy húzódott meg, hogy Pécs felől, a fennsíkról érkező, semmi sem látszódott belőle. Dús növényzet között bújtak meg a házak, csak a cseréptetőik piros foltjai villantak ki.

A 20. század végén kezdték felfedezni, hogy az Öregfalú peremén, a völgy tetején, illetve a tó mellett remek építési helyeket lehet kialakítani, ahonnan pompás a kilátás a falura, a Mecsekre, a tóra.

Az itt épült lakóházak nem a hagyományos parasztházakhoz akarnak illeszkedni, egy új, városi villastílust honosítottak meg, széles, sokszor tördelt alaprajzzal, alacsony hajlásszögű, összetett, kontyolt vagy sátozott tetőformákkal.

ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK ÖREGFALU PEREMTERÜLETÉRE

TELEPÍTÉS

Tartsuk szem előtt, hogy azok a helyek, ahonnan szép a kilátás, nagyon látszanak onnan, ahová kilátunk! Mielőtt építkezni kezdenénk, járjuk körbe a falut, és nézzük meg, honnan látszik a telkünk jól. Próbáljuk meg elképzelni, milyen lesz onnan nézve a majdani épület. Próbáljuk meg belerajzolni a házat a látképbe, és úgy terveztessük meg, hogy ne legyen feltűnő, illeszkedjen a településképbbe.

Alkalmazkodjunk az épülettel (pl. szinteltolással) a terep lejtéséhez, ne töltsük fel a telket a sík terepfelületet érdekében. Az Öregfalú házaitól kellő távolságra helyezzük el a házat, és lehetőleg szélesebb növényssávval is válasszuk el a két településrészt egymástól.

TÖMEGFORMÁLÁS

Ha nincs mód rá, hogy az Öregfalutól vizuálisan elválasszuk házunkat, akkor annak a látképben megjelenő elülső tömege kövesse a hagyományos, hosszúkas, keskeny házformát, lejtő felé forduló ormfalas nyeregtetővel.

Ha az új épület vizuálisan nem csatlakozik a régi településrészhez, szélesebb épület is építhető, de ekkor a lejtővel párhuzamos gerincű, vagy sátoztetűt alkalmazzunk. A tető ne legyen bonyolult, tördelt alakú, kevés kiemelt tetőfelépítménye legyen. Az épületmagasságot úgy válasszuk meg, hogy a településképbbe a homlokzatfelületből minél többet takarjon növényzet.

HOMLOKZATOK, ANYAGOK, SZÍNEK

A homlokzatokon a vakolt felületek domináljanak, burkolatokat inkább csak díszítésként használjunk. Ekkor is a természetes anyagokat – téglá, kő, fa – helyezzük előtérbe, kerüljük a csempeszerűeket.

A színek közül a világos földszíneket részesítsük előnyben, ne használjunk élénk, feltűnő színeket. Gondoljunk rá, hogy a boltban kinézett bélyegnyi színminta mindig világosabbnak tűnik, mint a házon lesz, nagy felületen.

A tetőhéjalás téglaszínű égetett cserép, vagy beton legyen, a településképből ne jelenjen meg a hagyományostól eltérő színű és jellegű anyag. Fémlemez fedés a tetőfelület 25 %-ánál ne legyen nagyobb. Tilos a műanyag és fém hullámlemez, trapézlemez, a bitumenes zsindely, a hullámpala használata még a melléképületeken is!

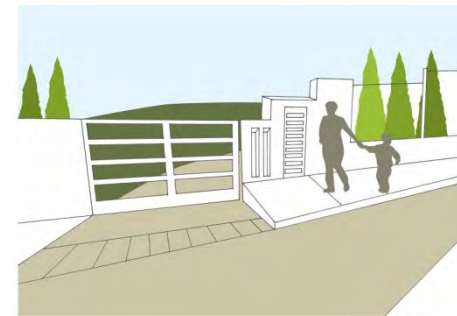
A nyílászárók befolyásolják legjobban a homlokzatot, találjuk meg az egyensúlyt a tömör felületek és a nyílások között.

KERÍTÉS

Az előkert beépítésű területen az utcaképből a kerítéseknek jelentős szerepük van.

Az a jó kerítés, amelyik összhangban van a házzal, annak anyagaival.

Lehetőleg ne építsünk tömör kerítést, ha vannak is tömör falszakaszok, azokat szakítsák meg áttört kapuk, nyílások.

Ha a belátást korlátozni akarjuk, telepítsünk inkább sövényt, a területen honos növényeket a kerítés mögé, vagy helyette. Se a közterület felé, se a szomszédos telek felé ne építsünk 1,80 méternél magasabb kerítést.

5.3. ÚJFALU

A Pécsi út mentén, lapos fennsíkon a 20. század elején kezdtek építkezni, az után, hogy a Pécs – Harkány főút megépült, és a falut már nem csak Pécsudvard felől lehetett megközelíteni. A széles, egyenes utca közepén, ahol a Széchenyi utca leágazik, épültek először módos porták, nagy telkeken, komoly gazdasági épületekkel.

A baranyai sváb falvakra jellemző istállós pajtákból több megmaradt, mint a lakóházakból. A látszó téгла mindegyiken megjelenik, vagy a teljes felületen, vagy csak a nyílások körüli keretezéseként.

A településrész beépítése az 1950-es évek végén vett újra nagyobb lendületet, előbb sátoztetős kockaházak, később szélesebb és magasabb, az utcavonallal párhuzamos nyeregtetejű lakóházak épültek. A nagy telkek lehetőséget adtak a háztáji gazdálkodásra, így az új épületek mögött itt is sorakoznak a nagyméretű gazdasági épületek, de az állattartás csaknem teljes megszűnése miatt már nem építéskori funkcióikkal.

ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK ÚJFALURA

TELEPÍTÉS

A beállt területen az épületek az északi oldalhatáron állóak, a régebbiek előkert nélkül, az újabbak kis előkerttel. Új beépítés csak a meglévő lakóházak mögött javasolt, szintén oldalhatáron állóan, lehetőleg a meglévővel összeépülve, úgy, hogy annak formaképzésétől és anyaghasználatától jelentősen ne térjen el.

Ne építsünk melléképületet, garázst bővítésként az utcáfrontra.

MAGASSÁG, TETŐ

Ha fölfelé szeretnénk bővülni, illeszkedjünk az utcaképhez. A bővítéssel létrejövő, az utcaképben megjelenő tömeg és tető formája, hajlásaszöge ne térjen el a környezetében lévő épületekétől.

Vegyük figyelembe, hogy az utcavonalra merőleges gerincű oromfalas tetőforma mindig magasabbnak tűnik, mint az eresszel az utcára forduló. Kerüljük a feltűnő, kiugró tetőfelépítményeket.

Ne alkalmazzunk az utcáfronton lapos tetőt a tető 20-25 %-ánál nagyobb felületen. A tető héjazatának anyagára elsősorban a természetes színű cserép javasolt. Ne használjunk bitumenes zsindelyt, fém-, vagy műanyag lemezt, nagytáblás anyagokat.

HOMLOKZATOK, ANYAGOK, SZÍNEK

A homlokzatokon a nagy vakolt felületek jellemzők a településrészen, ne térjünk el tőle. Csak díszítésként legyenek burkolt részek, erre elsősorban a hagyományosan is használt égetett téglá a legmegfelelőbb. Csempeszerű lapburkolatot, szerelt jellegű burkolatokat ne használjunk.

A színezések visszafogottak legyenek, erős színek csak kis felületen jelenjenek meg. Tilos a kék, a lila, a hideg zöld árnyalat, a harsány, nagyon telített színű homlokzatfestés.

Ha homlokzati hőszigetelésre kerül sor, az lehetőséget adhat a kedvezőtlenebb megjelenésű homlokzatok újragondolására is. Bár valamivel nagyobb befektetést igényel, mégis megfontolásra érdemes a tartósabb, szebben öregedő fa nyílászárók beépítése, mint a műanyagé.

KERÍTÉS

Tömör, látszó téglanyagú kerítést csak az előkert nélküli házaknál építsünk, de a kapuk ez esetben is legyenek áttörtek. Az előkertes beépítéseknél csak az áttört kerítés javasolt, alacsony lábazattal, fém, vagy fa felső résszel.

5.4. KERTVÁROSIAS TERÜLETEK

Az Újfalú telkeit az Öregfalutól viszonylag nagy távolságra alakították ki, a két településrész között volt a temető. A két terület összeépítése településrendezési döntés volt az 1970-es években. A sík terep szabályos telkein egységes szabályozás alapján lehetett építkezni, így a széles utcákban utcára merőleges gerincű, nyeregtetős, oromfalas, földszintes és többnyire hasznosított tetőterű épületek állnak. A telkek előtti – járda hiányában – széles zöldfelületek általuk ültetett növényeit gondosan ápolják az itt lakók, a dús és változatos vegetáció jellemzi a területrészt. Az utóbbi években itt is divat lett a mediterrán villa – a bonyolultabb alaprajz, a nagy alapterület, az alacsony épületmagasság, az alacsony hajlásszögű tető – nem Pogány hagyományait követve.

Ezen a területen állnak a kertvárosias környezetbe illeszkedően a falu középületei is, a polgármesteri hivatal, az iskola az óvodával és a Baldauf Gusztáv Szeretetotthon.

A temető zárványként megmaradt itt a falu közepén, de magas fák, örökzöld sövény takarja, csak az új templom tornya emelkedik magasra a régi, és a ma is használt új temetőrész között.

ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK A KERTVÁROSIS TERÜLETRE

Az épületeket az utcásorba illesztve, a meglévő előkerteket követve kell elhelyezni. Ne tartsunk nagyobb előkertet, mert megtöri az utca ritmusát.

Az oldalhatárral párhuzamosan álljanak az épületek (a melléképületek is) ne lépünk ki a meglévő koordinátarendszerből.

A tetők formája és hajlásszöge illeszkedjen a szomszédos épületekéhez. Ne építsünk lapos tetős házat, idegen ebben a környezetben.

Áttört, legfeljebb 1,80 m magas kerítés legyen a telekhatáron. Ha tömör kerítést szeretnénk, szakítsuk meg áttört részekkel, és a kapuk is áttörtek legyenek.

5.5. KERTES TERÜLETEK

Pogány szőlőskertjeit már a 18. századi térképeken is feltüntették. Valaha híresebb volt a pogányi bor, de a filoxéravész után a bortermelés elvesztette jelentőségét. A három volt zártkert - Felsőhegy, Szadity és Falucska – a falutól északra, a Pogányi-vízfolyás melletti dombháton és völgyekben festői tájat alkot.

A 40 hektár kiterjedésű Felsőhegy kertjeiben már kevés a szőlő, de nagyon sok a gyümölcsfákkal beültetett, szépen gondozott telek, üdülésre is használható épülettel. A régi prэшázakból több is megmaradt eredeti alakjában, mellettük számos új, többnyire a környezetbe szépen illeszkedő kis házat is találunk. Az épületek elhelyezése nem követ rendet, a telek megközelíthetősége és alakja szabta meg helyüket.

A kisebb területű Szadity kertjei erős lejtéssel nyúlnak le a patak völgyébe, a prэшázak a lejtő tetején, állnak, itt rendezettebben, majdnem egy sorban a felső szintvonalat követve.

Falucska kertjei vannak legközelebb a faluhoz, a horgászto északi végétől induló, kis völgyben vezető Falucska dűlő két oldalán keskeny telkek sorakoznak. Ezen a területen már nagyobb méretű, és lakó-, illetve üdülő funkciójú épület is található, a falu és a tó közelsége valószínűsíti, hogy nagyobb távlatban változni fog településrendezési besorolása.

A pogányi tájban meghatározó a kertes területek látképe, ezért minden új beépítésnél, bővítésnél elsősorban erre kell ügyelni. Nagy tömegű épületet nem szabad elhelyezni, ha nagyobb alapterület az igény, azt több, kisebb tömegű, 6 m-nél nem szélesebb magastetővel fedett épületszárnyal kell megoldani, ezek lejtő felőli homlokzatmagassága se haladja meg az 5 métert. A terep megváltoztatása csak minimálisan elfogadható, bevágások, kiemelések, teraszozások 1,5 méternél ne legyenek magasabbak.

Tetőhéjalásként csak természetes égetett agyag színű anyagok alkalmazhatók. A homlokzatok színezésénél a fehér, vagy nagyon világos földszínek legyenek meghatározóak.

Kerítésként az élő sövény, vagy élő sövénnel takart hálós kialakítás javasolt, tömör, falazott kerítés nem építhető.

5.6. TÁJKÉPVÉDELMI, TERMÉSZETKÖZELI TERÜLETEK

A Pogányi-vízfolyás völgye a táj látványa, valamint a természetközeli élőhelyek miatt védendő. A védelemmel érintett területeken csak nagyon indokolt esetben lehet bármilyen építési tevékenységet folytatni, ebben az esetben kiemelten kezelve a tájba illesztést. A tájhasználat során is szem előtt kell tartani a tájképvédelmi szempontokat. Az erdőterületeken tarvágás nem végezhető, erdőtelepítésnél csak őshonos fajok ültethetők. A vizek partján – a természetközeli állapotban lévő területek fenntartása mellett – biztosítani javasolt az ökoturizmus lehetőségét. A horgászó partján ligetes-fás terület kialakítása javasolt.

6. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

KÜLTERÜLETI BEÉPÍTÉSEK

REKREÁCIÓS TERÜLETEK

Legújabb létesítménye Pogánynak a Zsályaliget Szálloda és Élménypark, amely festői helyen várja a kalandra, szórakozásra, sportra vágyókat. A gyerekek „zöldtudatra” nevelését különösen fontosnak tartják a park létrehozói.

A környezet nem teljesen befejezett, a még hiányos növényzet kiegészítésére elsősorban az őshonos fafajok -- kislevelű hárs, vadgesztenye, molyhos tölgy, kocsánytalan tölgy, mezei juhar, mezei szil, magas kőris, virágos v. mannakőris, madárberkenye – javasolt. A tóparton színezheti az összetételt egy-egy rezgő nyár, nyír, eperfa. A cserjék közül pedig a cserszömörce, kecskerágó, veresgyűrű som, kökény, mogoró ültetése lenne kedvező. Az egybibés galagonya biztosan jól érezné magát itt, hiszen a park alatti völgyben él az ország legvastagabb törzsű példánya.

A Pécsre vezető bekötőút mentén, a falu előtt épült fel 3,5 hektáron a Lovastanya, ahol a 20 lovas istálló mellett fedett lovarda és nyitott lovaspálya szolgálja a lovaglókát és a lovagolni tanulni akarókat.

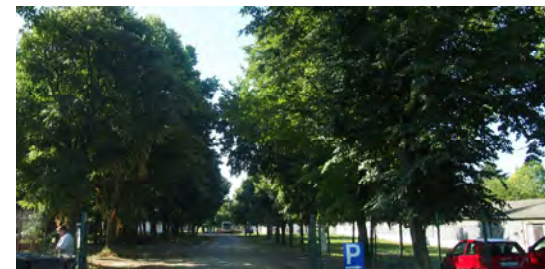

MEZŐGAZDASÁGI MAJOR

Nádorliget majorsága volt a püspökségi birtok, majd a termelőszövetkezet központja, hatalmas baromfióljáiban most pulykákat nevelnek.

A telepet védőfásítással vették körül, ezek a nagyra nőtt szép fák kellemessé teszik az ipari környezetet. A főútja melletti kétoldali hársfasor természeti értéket képvisel, fenntartásáról gondoskodni kell.

REPÜLŐTÉR

A repülőtér kifutópályája párhuzamos a Pécsi úttal, az Újtelep főutcájával, és meglehetősen közel is van hozzá, de jelenleg csak kis gépek használják.

Ha a területén új építések lesznek, azok megjelenését a fogadó épülethez hasonlóan a kortárs építészet eszközeivel ajánlott megfogalmazni.

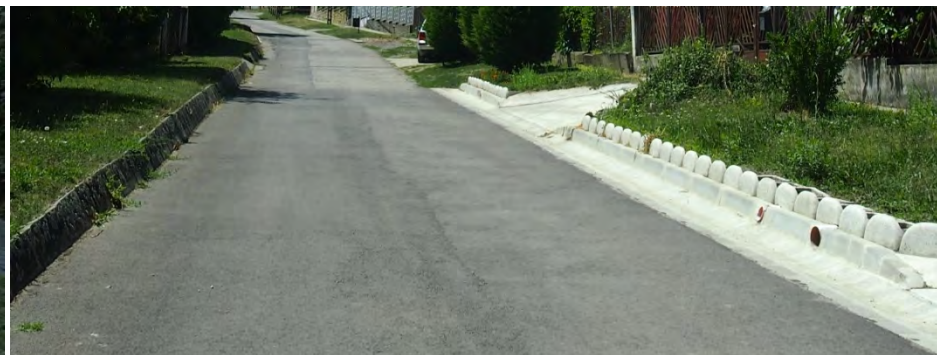

7. KÖZTERÜLETEK, KERTEK

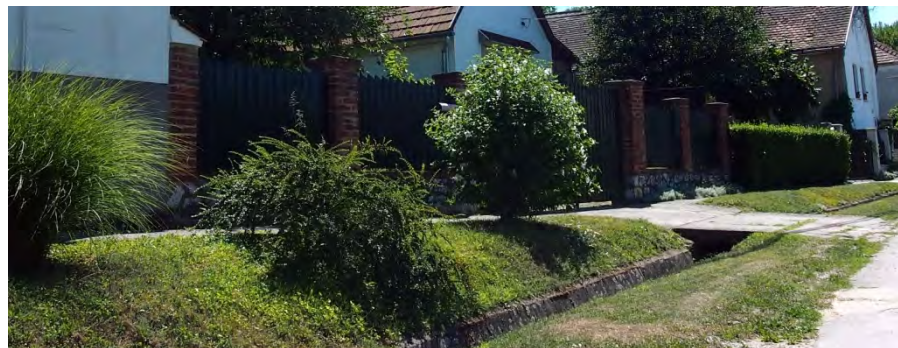
A szép városkép talán legfontosabb eleme a közterületek rendezettsége. Hiába szépek a házak, ha a közterületek elhanyagoltak, ha az utak szegélye gazos, ha a járdákon megáll a víz, és botladozunk, mikor nem nézünk a lábunk elé.

Utca

Nincs könnyű helyzetben Pogány, mint kis falu, mert esztétikusan, jó anyagokból, teljes keresztmetszetén megépíteni egy utcafelületet nagyon drága, és erre soha nincs elegendő forrás. A sok keskeny, meredek utcán a járda kialakítása sem mindig megoldható, de a forgalom nagysága nem is indokolja ezt a legtöbbben. A rendezettséget legjobban a szegélyekkel lehet elérni, az út és a járdák szélét határozott szegéllyel kell elválasztani a zöldsávtól. A csapadékvíz elvezetését az útszegély mellett, burkolt felületen jó biztosítani, a zöldfelület csak kis csapadékmennyiséget tud elnyelni.

A szélesebb utcákban a vízvezetésre a nyílt, de burkolt, és a füvesített árok is jól működik, de itt még fontosabb, hogy a gyepek határozott elválasztása legyen, a zúzalékos, szegély nélküli útpadkák karbantartása lehetetlen feladat. A gyepek nyírása folyamatos legyen!

Az utca és a kerítések közötti területek kapcsolják össze a közterületet a magánterülettel. Ezek rendezettségéért mi magunk tehetjük a legtöbbet, hiszen a házak előtti járdák, zöldsávok, árkok tisztításáért, rendben tartásáért mi is felelősek vagyunk! Sok helyen van jelentős szintkülönbség az út és a telkek között, ezekre legszebb a gondozott zöldfelület, gyeper, vagy alacsony kúszócserjék. Betonelemekből készült „zöldtámfalat” csak akkor építsünk, ha olyan növénytelepítésről is tudunk gondoskodni, (elegendőt locsolni) ami gyorsan és teljesen benövi a betonfelületet is.

Ahol csak lehet, telepítsünk fasorokat. Utcánként egységes fafajokat válasszunk, kiválasztásuknál vigyázzunk arra, hogy se a gyökérzetük, se a lombjuk ne akadályozza a közlekedést és a közműveket. A szélesebb utcákban a járda és a közút közötti sáv tágabb teret enged a kertészeti fantáziának, de vigyázzunk rá, hogy az utcában egységes elv alapján telepítsük a növényeket a telkünk elé. Alapfelületnek nyírt fűvet alkalmazzunk, azonos jellegű fákat ültessünk, amit alacsonyabb növényekkel – virágokkal, bokrokkal egészíthetünk ki. Gondoljunk rá, hogy ezek fenntartása is ránk hárul! Beszéljünk össze a szomszédainkkal, és próbáljunk meg hasonló növényeket ültetni.

Közparkok

A közparkok, közösségi zöldfelületek a kikapcsolódás, a pihenés, a játék színterei, de ünnepségek tartására is szolgálhatnak. Alapvető, hogy ezek a közterületek gazdaságosan fenntarthatók legyenek, jó minőségű, tartós anyagokból készüljenek a burkolatok, utcabútorok. A növényzetben a tájra jellemző, őshonos fajok domináljanak. Pl.: kislevelű hárs (*Tilia cordata*), bokrétafa (*Aesculus hippocastanum*), molyhos tölgy (*Quercus pubescens*), kocsánytalan tölgy (*Quercus petrae*), mezei juhar (*Acer campestre*), mezei szil (*Ulmus minor*), magas kőris (*Fraxinus excelsior*), virágos kőris (*Fraxinus ornus*).

mezei juhar

bokrétafa

virágos kőris

A játszóterek a legkihívatóbb közterületek, a korosztályonként elkülönülő, biztonságos és strapabíró játékok mellett hagyjunk elegendő teret a futkározásra, és gondoljunk a kísérőkre is, legyen elegendő ülő-, pihenőhely.

Az egész településen lehetőleg egységes utcabútorokat, és utca-berendezéseket használjunk, de a burkolatoknál is törekedjünk arra, hogy azonos szemléletűek legyenek az egész faluban.

Kertek

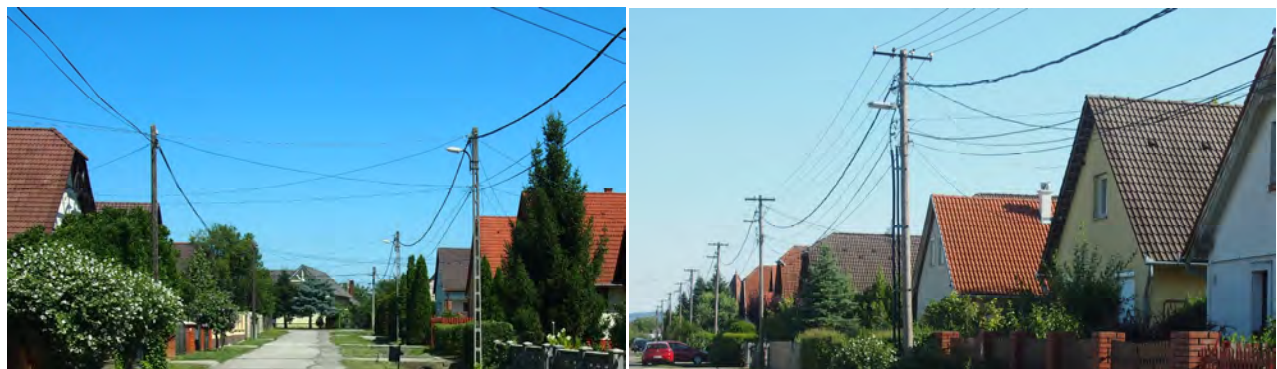
A saját telkünkön is fontos a kert kialakítása, tervezzük meg gondosan. A haszonkertet a telek hátsó részében alakítsuk ki, a lakóház köré olyan kertet telepítsünk, amely életmódunknak megfelelő területekre tagolódik. Vigyázzunk, hogy ne árnyékoljuk be a növényzettel a helyiségeket, de azért legyen árnyékos, nyáron hűvös hely is a kertünkben. Bátran ültessünk lombos fákat is, ne csak örökzöldeket. Javasolható a régi vidéki kertekre jellemző haszonfák (főként a kevés permetezést igénylő, ellenálló tájfajták) ültetése, valamint az olyan őshonos fajok telepítése, melyek árnyékoló és dekorációs funkciójukon túl élőhelyet és táplálékot biztosítanak a településen élő állatfajok, elsősorban madarak számára. (Pl. kislevelű hárs, berkenye, vadvirág, madárbirs, tűztövis, egybibés galagonya, nyári orgona, kecskerágó, veresgyűrű som, közönséges fagyal, mogoró)

A gyepterületek kialakításánál az egynemű, fajszegény gyepszőnyeg helyett több honos fűfaj, és más alacsony lágyszárú növényfaj vetésével fajgazdag, természetes hatású virágos pázsitot telepítsünk.

Közművezetékek

Az utcaképben rendkívül zavaró tudnak lenni az össze-vissza húzódó légvezetékek. Ahol csak lehet, el kell érni, hogy rekonstrukció esetén a vezetékeket a föld alá helyezzék. Új épület építésénél a bekötéseket akkor is földkábelrel oldjuk meg, ha az utcában légvezeték van.

Gépjárművek elhelyezése

A régi falusi élet szekereinek helyét átvették az autók. De szekere nem volt mindenkinek, autója pedig már egy-egy családnak több is van, és ezeket a telkeken belül jó elhelyezni. Ha van rá lehetőség, a meglévő melléképületben alakítsuk ki. Az egykori állattartás istállóí, pajtái remek lehetőséget biztosítanak erre. De mindig ügyeljünk rá, hogy a garázkapu megjelenése összhangban legyen az épülettel, amelybe kerül. Ha új lakóházat építünk, lehetőleg ne nyissuk a garázst közvetlenül az utcára. Ha mégis így döntünk, ne legyen alárendelt szerepe, a házzal alkosson szerves egységet. Sem kapubejárót, sem utcára nyíló garázst ne készítsünk túl szélesre, nyílásuk ne haladja meg a három métert. A behajtó burkolt felületét szorítsuk minél kisebb méretűre, a vízáteresztő, gyephézagos felület környezetbarát megoldás. Az utca burkolatához elválasztó sávval csatlakozzunk.

A közterületi parkolókat a közúttal harmonizáló burkolattal, de attól szintén szegéllyel, elválasztó sávval jó kialakítani. Ezeknek a parkolóknak nem a lakótelkekhez tartozó gépjárművek elhelyezése a célja, azoknak telken belül kell helyet biztosítani. Ha ez nem lehetséges, a közterületen kialakítható az önkormányzat hozzájárulásával parkoló felület, de csak a faluban meghatározott egységes elvek szerint, szilárd, vagy stabilizált burkolattal, az úttesttől szegéllyel elválasztva.

8. JÓ PÉLDÁK - ÉPÜLETEK

Mintaszerűen felújított kis épület, az eredeti, Pogányon jellemző zsalugáteres ablakokat is újragyártva.

Ezt a lakóházat is teljesen felújították. Már nem volt meg oromzatának vakolatdíszítése, de a tulajdonosok a szomszédos, lebontott épületről levéve a bontás előtt a mintát, saját házuk oromfalán azt visszaépítették.

A kortárs építészeti formaképzés leegyszerűsítő homlokzatképzését és színezését alkalmazó épületbővítés jól illeszkedik a régi tömegű, de új nyílásrendű lakóházhoz.

Furcsa alakú telekhez igazodik ennek az új épületnek tompaszögben megtört két épületszárnya. A tóra néző homlokzaton a két álló ablak a régi házakét idézi, de a nagy, íves padlásablak nyitottabbá teszi. A ferde tornácot alacsony hajlásszögű előtető fedi, kerítés helyett csak sövény választja el az utcától. A bejárat előtti kert nincs elkerítve, közparkszerű kialakítása tágítja a szűk utcácska terét.

A domboldalon álló új lakóház a településképpen nagy szerepet játszó helyen épült. A hagyományoknak megfelelően a völgy felé is oromfalas homlokzattal néz, a beforduló keresztzárny kicsit visszahúzott, és teteje kis csonkakontyával kicsit más, mint a hosszház tiszta nyeregteteje.

Felújítással nyerte el mai alakját ez az épület, a tornác beépítésével új homlokzatot hoztak létre, ezt a régi vakolt felületektől elütő téglaburkolattal ki is hangsúlyozták. A garázst a beforduló melléképület folytatásaként, azzal azonos tetőformával helyezték el.

Nagy alapterületű hajlított ház tornáccal, tömegét kisebbítő vakolatarchitektúrával.

A völgybe simuló romantikus épület, jelzésszerű tornáccal, tömege a lehúzott tetőtől tűnik kisebbnek a valóságosnál.

Szokatlan a tetőn túlnyúló, jelzésszerű oromfal de a ház arányai nagyon jók.

Visszafogott homlokzatú épület, a tömör és az ablakos felületek szép arányával.

Régi tornác újraformálva, zárt homlokzatként.

Gazdasági épületből átalakított lakóház.

Két ütemben épült présházás pince.

9. JÓ PÉLDÁK - SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYEK, REKLÁMOK

Egyedi kialakítású hidak, és újjáépített kút Pogány szívében, a patakparti közparkban.

Napelemeket az utcakép védelme érdekében az utcáfronttól a lehető legtávolabb, lehetőleg a hátsókerti tetőfelületen kell elhelyezni, úgy hogy a településképből is minél kevésbé jelenjen meg. Egy tömbben javasolt a tetőn elhelyezni, a lépcsőzés és az ugráló vonalvezetés nem szerencsés, mert megbontja a tető egységes látványát, rendetlen hatást kelt. Elhelyezésük csak oromzatos magastetőn, és kizárólag a tetősíokban maradván kívánatos, ne döntsük meg semmilyen irányban.

Védett utcakép, vagy homlokzat esetén, vagy ha a déli tájolással a fentiek nem egyeztethetők össze, meggondolandó a kertben való telepítésük.

Az egyéb gépészeti berendezéseket, légkondicionáló kültéri egységét, antennákat se tegyük az utcai homlokzatra, próbáljuk minél takartabban elhelyezni őket – oldalhomlokzaton, oldalhomlokzaton az eresz alatt, vagy az oldalkertben – a legszebb homlokzat látványát is elrontják.

A reklámok elhelyezését szigorú jogszabályok korlátozzák, de a cégérek, üzletportálok kialakítására ezek nem vonatkoznak. A falukép zavaró részei lehetnek a csúnya reklámtáblák, ezért vigyázzunk rá, hogy

- vegyék figyelembe az épület adottságait,
- illeszkedjenek a homlokzati tagozatokhoz, elemekhez,
- egyediek, ötletesek legyenek, ne öncélúan feltűnősködők,
- ne villogjanak, ne világítsanak túl erős fénnel,
- csak a legfontosabb tájékoztatásokat tartalmazzák,
- a kirakatüvegek ne legyenek befóliázva, betapétázva,
- ne legyenek 2 m²-nél nagyobbak,
- mindig látványterv alapján készüljenek.

MEGBÍZÓ

Pogány Önkormányzata
7666 Pogány, Széchenyi utca 12.
Dragovác Ágnes polgármester
Nádoriné Dr. Rohi Éva jegyző

SZERZŐK

Lugosi és Társai Bt.
7625 Pécs, Antónia u. 5.
Lugosi Ágnes – okl. építésmérnök, vezetőtelepüléstervező
Dévényi Borbála – ökológus

SZERKESZTÉS

Pécsi Triász BT.

FOTÓK

Juhász Kristóf
Lugosi Ágnes
Treitz Ferenc
www.pogany.hu
www.maps.google.hu

TÉRKÉPEK

www.mapire.eu

RAJZOK

www.tak.lechnerkozpont.hu

FŐÉPÍTÉSZ

Lugosi Ágnes
lugosiagnes@gmail.com